

بررسی ازدحام در خوابگاه های دانشجویی بر رضایتمندی دانشجویان

پروانه سلیمانی^۱، مهسا محقق زاده^۲، علیرضا دانش پور^۳

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد گروه معماری، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت، ایران.

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد گروه معماری، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت، ایران.

^۳ استادیار گروه معماری، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت، ایران.

نام نویسنده مسئول:

پروانه سلیمانی

چکیده

ساکنین خوابگاه های دانشجویی علاوه بر دستیابی به تجارب جدید در تعامل با دیگران از محیط خوابگاه همچون خانه، عملکرد تامین حریم شخصی خود را انتظار دارند. بنابراین میان رضایت افراد از محیط خوابگاه، بسیار متاثر از کنترل قلمرو و تامین خلوت مطلوب آنهاست. دستیابی به خلوت مطلوب در خوابگاه دانشجویی میتواند علاوه بر ایجاد تصویر ذهنی مثبت در ساکنین، ارتباط عاطفی میان افراد و محیط را افزایش دهد. لذا پژوهش حاضر به این مساله که ازدحام چگونه بر رضایتمندی مطلوب در خوابگاه میتواند تاثیر گذار باشد می پردازد. به این منظور پس از تشریح مفاهیم ازدحام و رضایتمندی روانی با کمک پرسشنامه به بررسی رضایتمندی در خوابگاههای دانشجویی پرداخته شد. به همین منظور پیمایش درسه خوابگاه از دانشگاه شیراز تحت عناوین دستغیب، رودکی و ولایت انجام شد. جهت تحلیل های کمی و کیفی پیمایش از نرم افزار SPSS استفاده شد. نتایج پژوهش بیانگر آن بود که میزان رضایتمندی ساکنین خوابگاههای دانشجویی از محیط زندگیشان زیادی متاثر از کیفیت تامین خلوت مطلوب برای افراد در محیط خوابگاه است. نوآوری شکل گرفته در این مقاله بدین جهت است که بتوان با شناسایی عوامل موثر بر شکل گیری ازدحام درون خوابگاه ها باعث از بین بردن ازدحام موجود درون خوابگاه ها گردید و در نهایت سبب رضایتمندی ساکنین و همچنین باعث کم کردن تنش ها و اضطراب های موجود در محیط خوابگاه گردید تا در نهایت به مکانی مناسب از نظر کیفیت عاطفی بالا جهت سکونت در محیط خوابگاه دست یافت.

واژگان کلیدی: خوابگاه دانشجویی، رضایتمندی، ازدحام.

مقدمه

هرساله دانشجویان بسیار زیادی در سطح کشور به منظور تحصیل در دانشگاه های مختلف مجبور به ترک خانه خود و نقل مکان به شهر جدیدی میشوند. بخشی از این افراد در شهر جدید، در خانه های دانشجویی اسکان می یابند؛ این درحالی است که بخش اعظمی از این افراد در خوابگاه ها و پانسیون های دانشجویی ساکن می شوند. برای این قشر از دانشجویان، ترک والدین و موطن از یک طرف و مواجهه با محیط جدید و افراد متفاوت از سوی دیگر، منجر به ایجاد اختلالات زیادی در روحیات آنها می شود به طوری که هماهنگی با شرایط جدید و تأثیرات خوابگاهی مشکلاتی را در سبک زندگی آنها و بالتبع در سلامت روان آنها به همراه دارد [۱]. آنچه امروزه بیشتر در مورد خوابگاه ها ملاک قرار داده می شود، ظرفیت کمی اسکان دانشجو می باشد، که خود باعث ایجاد ازدحام درون خوابگاه و نارضایتی ساکنین می گردد از همین علت ایجاد شرایطی ایده آل در برابر ازدحام علاوه بر تداوم و تقویت سطح سلامت و رفاه باعث احساس رضایت، اقلان شخصی و خود شکوفایی می شود [۲]. لذا سهل انگاری در برآورده سازی نیازهای فیزیولوژیکی و روانشناختی آنان می تواند به طیف وسیعی از مشکلات گوناگون، از جمله کاهش بازدهی تحصیلی دانشجویان و برخی مشکلات رفتاری، نظیر بروز تنش های منفی بیانجامد.

لذا این پژوهش در پی پاسخ به سوالات از قرار زیر است:

-در محیط های خوابگاهی دانشجویان چگونه احساس ازدحام کمتری (احساس آرامش بیشتر) می نمایند و این احساس تابع چه عواملی

است؟

-سازماندهی مناسب سکونتگاه های دانشجویی متأثر از چه عواملی است؟

-چگونه میتوان به نیازهای دانشجویان خوابگاه های دانشجویی پی برد؟

به نظر میرسد که با شناسایی کاستی ها و مشکلات در خوابگاه های کنونی، که از طریق مشاهدات عینی و مطالعه ی پژوهش های انجام شده در این بخش حاصل شده، ظن وجود کمبودهای نظری و عملی در این مکان ها بیشتر به یقین نزدیک شده است؛ کمبودهایی که بخشی از آنها از کمبود مکان مناسب برای فعالیت های در نظر گرفته شده ناشی می شود و برخی حاکی از عدم وجود مکان های مورد نیاز و شناسایی فعالیت های در نظر گرفته در خوابگاه است. تصور می شود این کمبودهای فضایی و سرانه های پایین و غیر استاندارد جدا از ملاحظات اقتصادی، ریشه در عدم تدوین مبانی نظری مناسب سکونتگاه دانشجویی داشته باشد. بنابراین به نظر میرسد سازماندهی مناسب سکونتگاههای دانشجویی با توجه به تمامی نیازهای فیزیولوژیک، سایر نیازهای پایه و فرا نیازهای دانشجویان، میتواند تا حد زیادی بر افزایش کیفیت محیط و ایجاد احساس تعلق و رضایتمندی دانشجویان موثر باشد. در راستای تامین نیازهای کاربران، اولین قدم شناسایی نیازهای دانشجویان است؛ برای دستیابی به این نیازها میتوان از علم روانشناسی محیط به عنوان علمی که دغدغه ی اصلی آن درک سازکار تعامل میان محیط و بهره بردار است کمک گرفت. فاکتورهای روانشناسی مورد بررسی که در شکل دهی رویکرد اصلی موثرند، شامل مفاهیم خلوت، فضای شخصی، قلمرو و ازدحام می باشند. امید است این مفاهیم قابل شرح و بسط مسایل مربوط به جنبه های مختلف زندگی دانشجویی را داشته و در روشهایی که رسیدن به اهداف این مفاهیم و نتایج آن وجود دارد، در زندگی دانشجویی قابل تعمیم باشد.

بر اساس رویکرد ایرون آلمن در این زمینه، هسته ی اصلی کار مفهوم خلوت است، و جنبه های مختلف این مفهوم و مقیاس های گوناگون تامین آن است که مفاهیم فضای شخصی و قلمرو را مطرح می سازد و عدم برقراری تعادل مابین آنها به گوشه گیری و ازدحام می انجامد [۳].

بر این اساس، پژوهش حاضر قصد بر آن دارد که به بررسی ابعاد مختلف این موضوع پرداخته و به بررسی شکل گیری ازدحام درون خوابگاه و رضایتمندی ساکنین از محیط را مورد ارزیابی قرار دهد.

اساساً شخصیت انسان متأثر از سه عامل خانواده، مدرسه و اجتماع است و احتمال موفقیت آن در زمان بلوغ و بزرگسالی به موفقیت این سه نهاد وابسته است. خانواده اولین و بهترین ارگانیست که میتواند برای هر فردی موجب آرامش، احساس رضایتمندی و خوشبختی را به دنبال داشته باشد تا فرد بتواند بر اضطراب ها و استرس ناشی از شرایط فایق آید. جو خانواده می تواند در کاهش یا افزایش رضایتمندی روانی موثر باشد. بعد از خانواده فرد وارد اجتماع شده که پر از موقعیت های پیش بینی نشده، استرس و اضطراب است، چه برای رفع نیازهای اقتصادی باشد چه ادامه ی تحصیل [۴]. موضوعاتی مانند رضایتمندی در هنگام جدایی ها، رویارویی افراد به خصوص دانشجویان با انتقال به دانشگاه و پیامدهای مثبت یا منفی آن همگی توجیه کننده ی نیاز و ضرورت تحقیق پیرامون این موضوع است.

عدم تامین مکان مناسب، چه از نظر کمی و چه از نظر کیفی جهت اسکان دانشجویان در شهرهای محل تحصیل، باعث بروز مشکلاتی برای ساکنین شهرها و دانشجویان شده است. در حال حاضر، اغلب فضاهایی که برای اقامت دانشجویان از سوی دانشگاهها در نظر گرفته شده است، صرفاً تامین کننده ی برخی از نیازهای اولیه و امنیت دانشجویان می باشد و از تامین تمامی نیازهای کاربر میتواند با وجود انطباق پذیری ذاتی انسان، تأثیرات موقت و دایم فراوانی بر زندگی و روان افراد بلقی بگذارد، که ابتدایی ترین آنها میتواند عدم موفقیت تحصیلی وی در این دوران باشد. کاهش تدریجی و دایمی کیفیت محیط زندگی و از سوی دیگر، کاهش رضایتمندی دانشجویان از محیط و بروز رفتار تخریبگر می

انجامد. لذا از میان جنبه های مختلف زندگی لازم و ضروری به نظر می رسد که این بار و در اینجا اصطلاحاً از دریچه ی علوم رفتاری به این مساله نگاه شود [۵].

با توجه به آنچه که در بحث خوابگاه های دانشجویی ذکر شد، پیوند تنگاتنگ آموزش با موضوع سکونت از قدیم باعث شده است که همگام با افزایش کمی مدارس و فراگیر شدن امر آموزش، مساله ی سکونت دانشجویان نیز از اهمیت بیشتری برخوردار باشد. این افزایش کمی تعداد دانشجویان علاوه بر مشکلاتی نظیر افزایش تعداد فارغ التحصیلان بیکار، پایین آمدن شان و منزلت دارای مدرک تحصیلی و مدرک گرایی، باعث کمبود خوابگاه های دانشجویی و مشکلاتی در زمینه ی اسکان دانشجو نیز شد [۵]. آنچه در این بحث قصد پرداخت به آن را داریم، دلایل ضرورت و اهمیت توجه به کیفیت خوابگاه ها میباشد که با توجه به محدودیت های مالی و زمانی و تخصصی مورد غفلت قرار گرفته است.

مرور ادبیات و پیشینه ی تحقیق (مبانی نظری پژوهش)

جامعه ی بشری همواره در پی پاسخ دادن به سوالات متفاوت بوده لذا هیچ مساله ای تازه نیست بلکه نگاه و رویکردهاست که تفاوت ایجاد میکنند. از این رو در پاسخ به هیچ مساله ای از صفر شروع نخواهیم کرد و همواره افرادی وجود داشته اند که برای پاسخ به این مسایل به اطلاعاتی دست یافته اند. مساله ی تاثیر فضای خوابگاه بر دانشجویان هم از این امر مستثنی نیست. لذا در این بخش به بیان برخی از این یافته ها در این حیطه می پردازیم .

فاکتورهای روانشناسی مورد بررسی، که در شکل دهی رویکرد اصلی موثرند، شامل مفاهیم خلوت، فضای شخصی، قلمرو و ازدحام میباشد. که مفروض است این مفاهیم قابلیت شرح و بسط مسایل مربوط به جنبه های مختلف زندگی دانشجویی را داشته و روش هایی که در رسیدن به اهداف این مفاهیم و نتایج آن وجود دارد در زندگی دانشجویی قابل تعمیم است. بر اساس رویکرد ایرون آلتمن در این زمینه، پیشینه ی اصلی کار مفهوم خلوت است و جنبه های مختلف این مفهوم و مقیاس های گوناگون تامین آن است که، مفاهیم فضای شخصی و قلمرو را مطرح میسازد و عدم برقراری تعادل مابین آنها به گوشه گیری و ازدحام می انجامد.

عوامل موثر بر عدم رضایتمندی دانشجویان در خوابگاه ها:

بین تعداد هم اتاقی ها امنیت، محیط خوابگاه و جو محیط فیزیکی با اضطراب رابطه معنی دار وجود داشت. میانگین اضطراب در نمونه هایی که در اتاقهای ۳ و ۴ نفره ساکن بودند به مراتب کمتر از اتاق های ۵ و ۶ نفره بود. تعداد بیشتر هم اتاقی ها با اضطراب بیشتر همراه است، به نظر بدیهی می آید هر چه تعداد افراد بیشتر باشد، خواسته های آنها با هم تداخل بیشتری دارد، ضمن این که شلوغی و سر و صدای اتاق نیز میتواند منجر به عدم رضایتمندی از شرایط و ازدحام شود [۶].

خوابگاه ها نه تنها باید مکان هایی مطلوب برای خوابیدن باشند بلکه باید موقعیت های مناسبی را جهت رشد فردی و تحصیلی دانشجویان فراهم آورند [۷]. خوابگاه های دانشجویی به عنوان یک قرارگاه فیزیکی، در کشورهای گوناگون از جمله ساختمانهای مسکونی هستند که در بیشتر مواقع مورد نارضایتی ساکنان آنها واقع میشوند. اما با توجه به این که در کشور ایران بسیاری از خوابگاه های موجود بدون توجه به نوع کاربری آن و نیازهای دانشجویی طراحی شده اند و یا از ساختمان های ساخته شده ی موجود بدون کاربری خوابگاهی، جهت سکونی دانشجویان استفاده می شود، این مساله چشم گیرتر است. اتاق هایی که با مساحت کم و تعداد افراد زیاد در کنار هم قرار گرفته اند و سرویس ها، نشیمن ها و آشپزخانه هایی که همه ی دانشجویان یک خوابگاه ملزم به استفاده ی مشترک از آنها هستند، مواردی هستند که معیارهایی همچون خلوت شخصی، آرامش و راحتی، ازدحام و غیره را تحت تاثیر قرار می دهند. رضایتمندی روانی مفهومی چند بعدی است. خوش بینی، خود کنترلی، خوشحالی، حسی از دل بستگی، رهایی از ناکامی ها، اضطراب و تنهایی به عنوان ابعاد خاصی از رضایتمندی در نظر گرفته شده اند. مک گلچ (۱۹۹۱) نشان داده است که عواطف مثبت و حمایت اجتماعی در ساختمان رضایتمندی روانی در کشف بسیاری از مشکلات رثانی نقطه ی عطف است و مرور بررسی ها در این زمینه نشان می دهد که خوشحالی عمده ترین پیامد این حس است [۴].

تاثیر جنسیت بر رضایتمندی از خوابگاه:

جامعه ی آماری یک پژوهش، خوابگاه های علوم پزشکی شیراز انتخاب شده و نتایج زیر به دست آمده است:

در این بخش سوالها مربوط به مباحث روانشناسی دانشجویان در خوابگاه است. نتایج نشان میدهد که در ده مورد ذکر شده در مبحث سوالات روانشناسی، میزان رضایتمندی دانشجویان در مبحث رفتاری و روانشناسی، از وضعیت خوابگاه فعلی خود در دانشجویان مرد از دانشجویان زن بیشتر است [۸].

از زمانی که ویلیام جیمز (۱۹۲۰)، مقاله ای در مورد سلامتی نوشت و با فرلو (۱۹۸۵) که سلسله نیازهای انسان را مطرح ساخت ادامه پیدا کرد تا این که سازه هایی جدید همانند رضایتمندی روانی (ریف، ۱۹۸۹)، شادزیستی (آرجیل، ۱۹۹۵)، تاب آوری (کراوان، ۲۰۰۰) مطرح گردید [۴].

۱- تعاریف نظری

۱-۲- تعریف ازدحام

به طور کلی ازدحام به معنی انبوه شدن، انبوه جمعیت، مزاحمت، تراکم و جمع آن ازدحامات است [۹].
بام و همکارانش (۱۹۷۶) ازدحام را این چنین تعریف می کنند: «ازدحام حالتی ذهنی و روان شناختی است که به احساسات منفی منجر می شود. ازدحام وقتی رخ می دهد که یک فرد ببیند افراد بسیاری در یک محیط حضور دارند» [۱۰].

۲-۲- بررسی ازدحام از بعد فردی

۲-۲-۱- تعداد افراد یک گروه و روابط میان افراد مولن و فلمن (۱۹۹۰) طی مطالعاتی برعمل رایج سه نفری نمودن اتاق های خوابگاه تمرکز داشته اند که در آن سه دانشجو در اتاقی قرار داده می شود که برای دو نفر ساخته شده است. این وضعیت باعث نارضایتی می گردد و اثرات منفی آن وقتی که دانشجویان مرد هستند و اتاق در خوابگاه های عمومی قرار دارند، شدیدتر است. بام، شاپیرو، موریو و دمن (۱۹۷۹) عنوان داشته اند که ازدحام تجربه شده به خاطر بی ثباتی گروه های سه تایی است. در گروه های سه نفری رسم است که دو نفر از آنها بیشتر باهم رفاقت می کنند و گروهی شکل میگیرد که در آن نفر سوم احساس غریبی می کند. کارلین، مک فارلند و آیلو و اوستین (۱۹۷۵) متوجه شدند وقتی امکان تعامل بالا را میسر می سازد زنان به شکلی مثبت به ازدحام پاسخ می دهند، اما وقتی امکان تعامل وجود نداشته باشد پاسخ منفی می شود. آیلو و همکارانش (۱۹۸۱) مطالعاتی روی دانشجویانی که سه نفری در یک اتاق خوابگاه زندگی می کردند نشان داد زنان دارای ازدحام بیشتری هستند، شاید به این علت مردان باترک اتاق با ازدحام کنار می آیند و زنان به هنگام ازدحام اوقات بیشتری را در اتاق های خود می گذرانند. شخصیت متغیری مهم در ازدحام است. هیو و برنر (۱۹۸۵) بیان میدارند که برون گراها در مقابل درون گراها بیشتر به ازدحام توجه می کنند. میلرو و ناردینی (۱۹۷۷) در مطالعه ای نشان داده اند که افراد بانیا با بالا به مهرورزی بهتر از دیگران ازدحام را تحمل می نمایند [۱۰].

۳-۲- ازدحام از بعد فرهنگی-شناختی

فریدمن و همکارانش (۱۹۷۱) به این نتیجه رسیدند: تراکم بالا که یکی از عوامل تأثیرگذار در ازدحام است توانایی ما را در انجام درست تکالیف تحت تأثیر قرار می دهد. عملکرد در تکلیف ساده خیلی تأثیر ندارد، عملکرد در تکالیف مشکل و پیچیده ای را که نیاز به حل مسئله، استمرار و تمایز نیاز دارند، دچار تغییر می کند.

۴-۲- ازدحام از بعد کالبدی

بارکر (۱۹۶۸) الگویی به نام بوم شناسی ازدحام بیان می کند: الگوهایی که بر تعداد بهینه افراد برای عملکرد مناسب در موقعیت رفتاری تأکید دارند.

- جنبه های معماری

جدول شماره ۱- جنبه های معماری ساختمان عوامل اصلی کنترل کننده احساس مردم از ازدحام [۱۰].

نظریه پردازان	جنبه های معماری	نمونه تصاویر
رونر، (۱۹۷۴)	در اتاق های خوابگاه تختخواب های تاشو در مقایسه با تختخواب های کنار هم، امکان استفاده بیشتر از فضای کف اتاق را فراهم می آورند و اتاق کمتر شلوغ به نظر می رسد.	

	بسیاری از عوامل فیزیکی به غیر از فضای کف اتاق در ادراک اندازه و شلوغی دخالت دارند.	اسچیفنبار (۱۹۷۷)
	آزمودنی ها با دیوارهای انحنا دار تحمل کمتری در برابر ازدحام نشان دادند.	روتون (۱۹۸۷)
	اتاق های بارنگ روشن در مقایسه با اتاق های تیره اشکال بیشتری جای می گیرد.	بام و دیویس (۱۹۷۶)
	اضافه نمودن عکس ها به اتاق یا چیزهایی که پیچیدگی دیداری آن را بالا ببرد بر ادراک ازدحام اثر می گذارد.	بام ، دیویس ، ۱۹۷۶؛ ورچل و تدلی ، (۱۹۷۶)
	اتاق های با سقف های بلند ترداری ازدحام کمتری هستند.	ساوینار (۱۹۷۵)
	اتاق های دارای در و پنجره و اتاق های مستطیل شکل در مقایسه با اتاق های مربع شکل اشکال بیشتری رادر خود جای می دهند.	دسور (۱۹۷۲)

۲-۵- ازدحام از بعد روانشناختی:

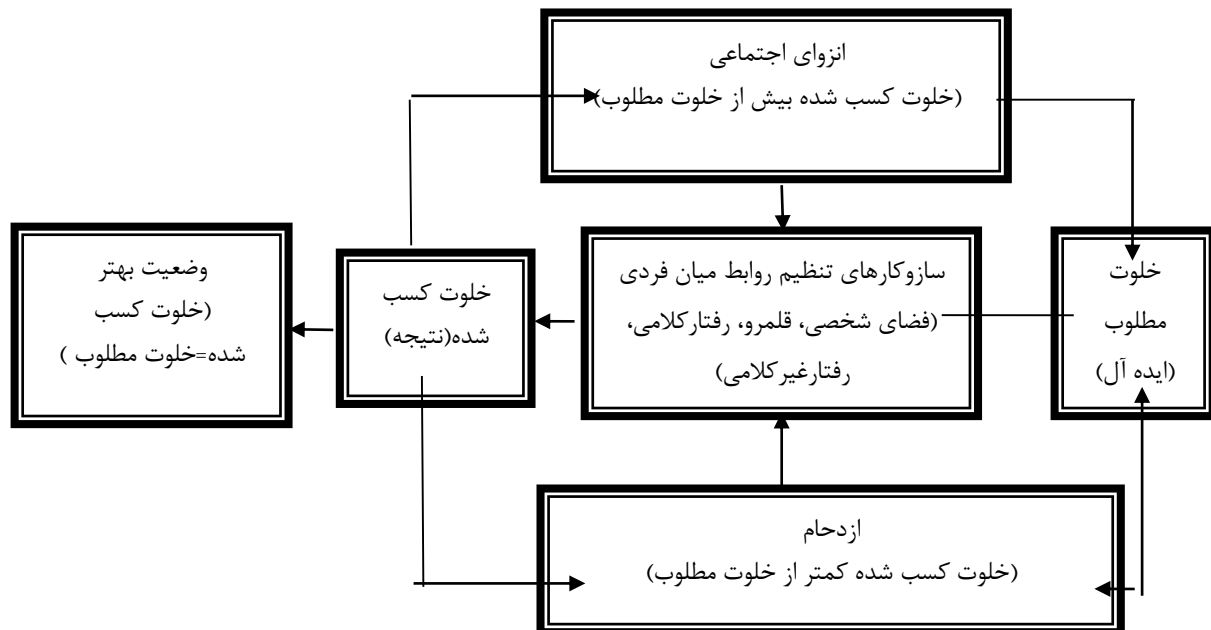
دی آتری (۱۹۷۵) در آزمودنی درزندان دریافتند که فشارخون بالا ، به شکلی ثابت با تراکم شرایط زندگی آن ارتباط دارد. ایوانز و اشنايدر (۱۹۹۱) نشان می دهد دانشجویانی که خود را جزئی از یک شبکه اجتماعی حمایتگر در خوابگاه میدانند نسبت به آنهایی که این حمایت اجتماعی را ندارند، بهتر با ازدحام کنار می آیند. بالین وجود لیور و همکارانش دریافتند ازدحام دراز مدت فشار روانی ناشی از آن حمایت اجتماعی را مختل می کند و به شدت از اثربخشی آن به عنوان سپری در برابر ازدحام، می کاهد. لووکنلی (۱۹۷۹) در یک مطالعه میدانی تأیید کردند که تراکم بالا پر خاشگری را افزایش می دهد. ایوانز (۱۹۷۸)؛ پایولوس (۱۹۸۰) در نظریه ای از ازدحام یک الگویان داشته اند که ازدحام را به عنوان یک محصول فرعی برانگیختگی افزایش یافته ای می دانند که در موقعیت های با تراکم بالا رخ می دهد [۱۰].

۲-۶- ازدحام از بعد فیزیکی:

بام و والینس (۱۹۷۷)؛ پایولوس (۱۹۸۰) بیان کرده اند که تراکم اجتماعی با قرار گرفتن افراد متفاوت در یک مکان فیزیکی تغییر می یابد.

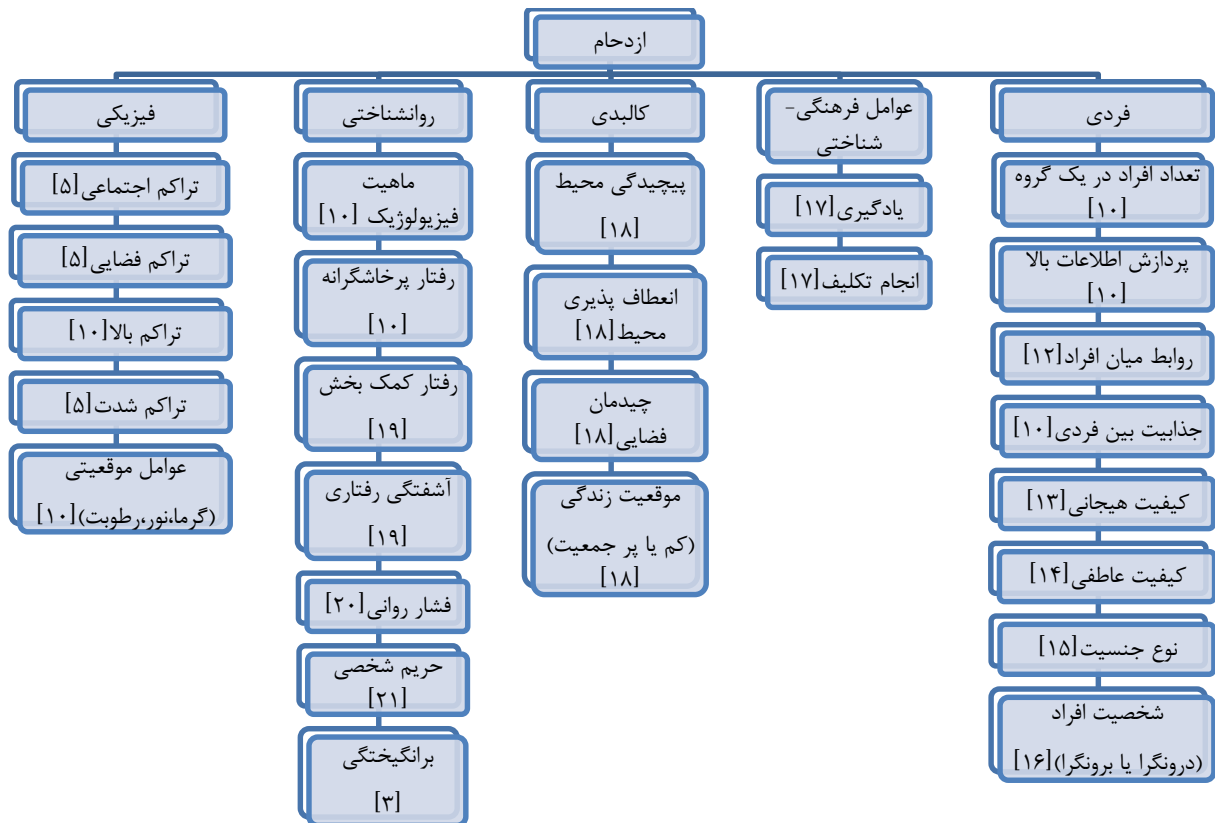
بام ووالینس (۱۹۷۷)؛ پایولوس (۱۹۸۰) بیان کرده اند تراکم فضایی وقتی تغییر می کند که همان افراد در مکان های فیزیکی متفاوتی جای گیرند. الگوی تراکم-شدت که توسط فریدمن (۱۹۷۵) مطرح گردیده یکی از معدود نظریه های ازدحام است که عنوان می کند تراکم به خودی خود نه مثبت و نه منفی است بلکه هر گونه احساسی را که در موقعیت حضور دارد شدت می بخشد [۱۰].

جدول شماره ۲: مروری بر روابط خلوت، فضای شخصی، قلمرو و ازدحام [۳].



رضایتمندی روانی عبارت است از فقدان شرایط و احساسات منفی که منجر به سازگاری و پذیرش خود و جهان اطراف می شود که می تواند در مولفه های استقلال ، تسلط بر محیط ، هدف مندی در زندگی ، رشد فردی ، ارتباط مثبت با دیگران و پذیرش خود تجلی یابد. رضایتمندی روانی مفهومی چند بعدی است : خوش بینی ، خود کنترلی ، خوشحالی ، حسی از دلبستگی ، رهایی از ناکامی ها ، اضطراب و تنهایی به عنوان ابعاد خاصی از رضایتمندی در نظر گرفته شده اند [۴].

جدول شماره ۳: عوامل موثر بر ایجاد ازدحام [نگارنده].



روش تحقیق

پژوهش حاضر جهت ایجاد تناسب بین ارتباط ازدحام و رضایتمندی دانشجویان مطرح گردیده است بر اساس ، فرضیه اصلی این پژوهش عوامل فردی از عوامل موثر شکل گیری ازدحام درون خوابگاه ها می باشند . به همین سبب ارزیابی میزان ازدحام موجود در خوابگاه های (ولایت ، رودکی ، دستغیب) جهت ایجاد رضایتمندی دانشجویان امری ضروری است . بر این اساس ، در این پژوهش از دو روش کمی و کیفی استفاده شده است .

گردآوری اطلاعات در بعد کمی با استفاده از پرسشنامه بسته و در بعد کیفی با استفاده از ابزارهای مصاحبه و نیز مشاهده مستقیم انجام گرفت . در پرسشنامه بسته ، سوالاتی برای جامعه آماری ۸۶۰ نفر و حجم نمونه ۳۰۰ نفر به منظور ارزیابی میزان رضایتمندی دانشجویان به محیط خوابگاه و میزان ازدحام موجود در خوابگاه جهت کنترل آن ، ایجاد گردید . این سوالات به ۳ قسمت طراحی شدند در قسمت اول ابعاد ایجاد ازدحام مورد ارزیابی قرار گرفت و در قسمت دوم نتایج و آثار ازدحام موجود در خوابگاه بر رفتار و سطح یادگیری دانشجویان مورد بررسی قرار گرفت . در قسمت سوم ، میزان عوامل تاثیرگذار جهت ایجاد ازدحام در خوابگاه مورد سنجش قرار گرفت ، که به عنوان هدف اصلی از طرح پرسشنامه بسته در این مقاله بوده است .

بررسی نمونه های موردی:

— **خوابگاه رودکی :** این خوابگاه در خیابان زند واقع شده است که در آن دانشجویان رشته های پزشکی و پیراپزشکی اسکان دارند. این خوابگاه با ظرفیت ۳۵۰ نفر دارای ۸۱ اتاق در ۴ طبقه و با ظرفیت های ۳ و ۴ و ۶ نفره می باشد . این خوابگاه متشکل از دو بلوک متصل به هم است که هر طبقه آن ، دارای دو واحد مجزا با سه اتاق با ظرفیت های متفاوت است . حمام و سرویس بهداشتی و آشپزخانه در هر واحد به صورت مشترک مورد استفاده قرار می گیرد . امکانات خوابگاه شامل آسانسور ، سالن مطالعه ، سالن اینترنت ، سالن بدنسازی و نمازخانه است . این خوابگاه فاقد محوطه باز و حیاط است .

— **خوابگاه ولایت :** این خوابگاه یکی از مجموعه خوابگاه های موجود در مجموعه خوابگاهی ارم است . خوابگاه در چهار طبقه ساخته شده است که هر طبقه دارای ۱۲ اتاق میباشد . این خوابگاه به صورت راهرویی است و اتاق ها اغلب ظرفیت شش نفر را دارند . اتاق

ها دارای یک تراس و امکاناتی نظیر تخت و کمد می باشد . در هر طبقه یک آشپزخانه و چندین سرویس بهداشتی و حمام مشترک وجود دارد . این خوابگاه دارای محوطه و فضای سبز نیز می باشد .

— **خوابگاه شهید دستغیب** : این خوابگاه در پردیس ارم دانشگاه شیراز واقع شده است و محوطه بسیار بزرگی دارد که مشرف بر شهر شیراز است . این خوابگاه با ظرفیت ۸۶۰ نفر در ۱۰ طبقه و ۴۶۲ اتاق ساخته شده است . در این خوابگاه امکاناتی از قبیل سلف سرویس، کافی نت ، آسانسور ، سالن ورزشی و بدنسازی ، زمین چمن ، آبدارخانه ، قرائت خانه و کتابخانه وجود دارد . اتاق ها اغلب به صورت یک تخته و یا حداکثر دو تخته و دارای میز مطالعه و کمد هستند.

نتایج و بحث

جدول شماره ۴: میزان فضای مطلوب در خوابگاه ها (دستغیب، ولایت، رودکی) [۱۱].

فضای مطلوب	عنوان فضا	ویژگی محیط دستغیب ولایت رودکی			میزان استفاده جهت جلوگیری از ازدحام دستغیب ولایت رودکی		
	اتاق	کم بودن تعداد ساکنین در اتاق-پایین بودن نسبت تراکم به فضای اتاق	زیاد بودن تعداد ساکنین	زیاد بودن تعداد ساکنین	استفاده زیاد	استفاده کم	استفاده کم
	تراس	فاقد تراس	دارای تراس افزایش ارتفاع جان پناه تا ارتفاع ۱,۹۰ تبدیل شدن به انبار وسایل	فاقد تراس	عدم استفاده	استفاده کم	عدم استفاده
	فضای سبز محوطه	فاقد فضای سبز در محوطه	دارای فضای سبز در محوطه عدم امکان استفاده در ماه های سرد و ماه های گرم سال	فاقد فضای سبز در محوطه	عدم استفاده	استفاده زیاد	عدم استفاده
	سالن مطالعه	دارای سالن مطالعه-امکان استفاده در ایام امتحانات	دارای سالن مطالعه با مساحت کم-عدم استفاده در ایام احانات	دارای سالن مطالعه	استفاده کم	استفاده کم	استفاده زیاد

	دارای سالن	دارای سالن	دارای سالن	دارای سالن	دارای سالن	دارای سالن	دارای سالن
	نمازخانه- عدم امکان استفاده در زمان انجام مراسمات مذهبی و فرهنگی	فقد سالن نمازخانه- یکی بودن با سالن تلویزیون	نمازخانه- عدم امکان استفاده در زمان انجام مراسمات مذهبی و فرهنگی	نمازخانه- عدم امکان استفاده در زمان انجام مراسمات مذهبی و فرهنگی	نمازخانه- عدم امکان استفاده در زمان انجام مراسمات مذهبی و فرهنگی	نمازخانه- عدم امکان استفاده در زمان انجام مراسمات مذهبی و فرهنگی	نمازخانه- عدم امکان استفاده در زمان انجام مراسمات مذهبی و فرهنگی
استفاده زیاد	استفاده کم	استفاده کم	استفاده کم	استفاده کم	استفاده کم	استفاده کم	استفاده کم

نتایج و بحث نشان می دهد (۳۱ درصد عوامل فردی) ، (۴ درصد عوامل فرهنگی-شناختی) ، (۳۰ درصد عوامل کالبدی) ، (۲۱ درصد عوامل روانشناختی) ، (۱۶ درصد عوامل فیزیکی) نقش در ازدحام درون خوابگاه ها (ولایت، رودکی، دستغیب) دارند .

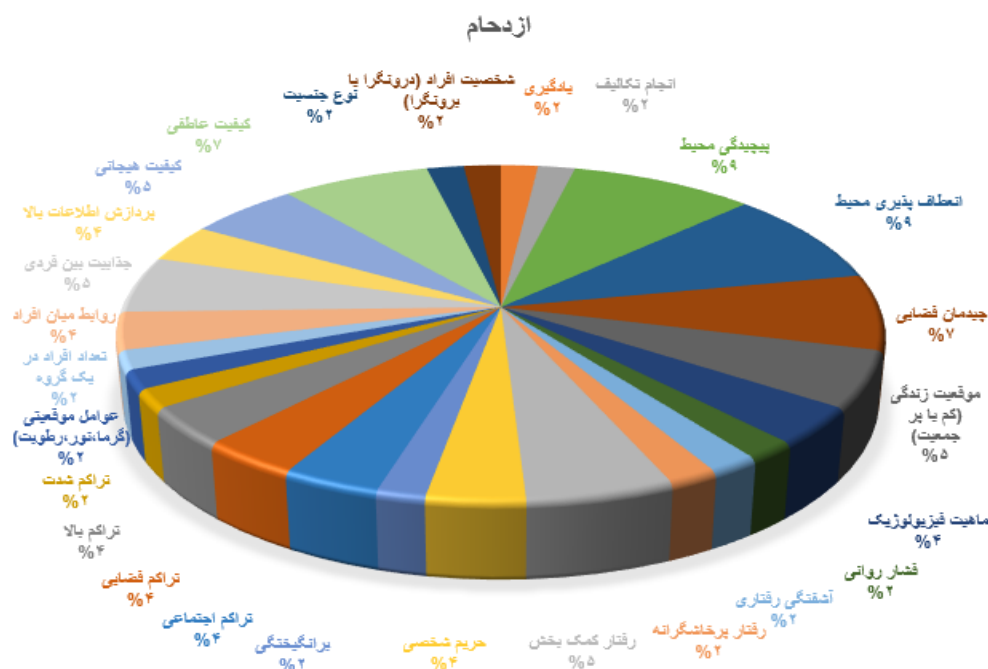
جدول شماره ۵: بررسی فاکتورهای تاثیرگذار در ایجاد ازدحام [نگارنده].

ردیف	فاکتور	درصد
۱	عوامل فردی	۳۱
۲	عوامل فرهنگی-شناختی	۴
۳	عوامل کالبدی	۳۰
۴	عوامل روانشناختی	۲۱
۵	عوامل فیزیکی	۱۶

عوامل فردی بیشتر از عوامل کالبدی، عوامل کالبدی بیشتر از عوامل روانشناختی، عوامل روانشناختی بیشتر از عوامل فیزیکی، عوامل فیزیکی بیشتر از عوامل فرهنگی-شناختی در ازدحام درون خوابگاه ها نقش به سزایی دارند .

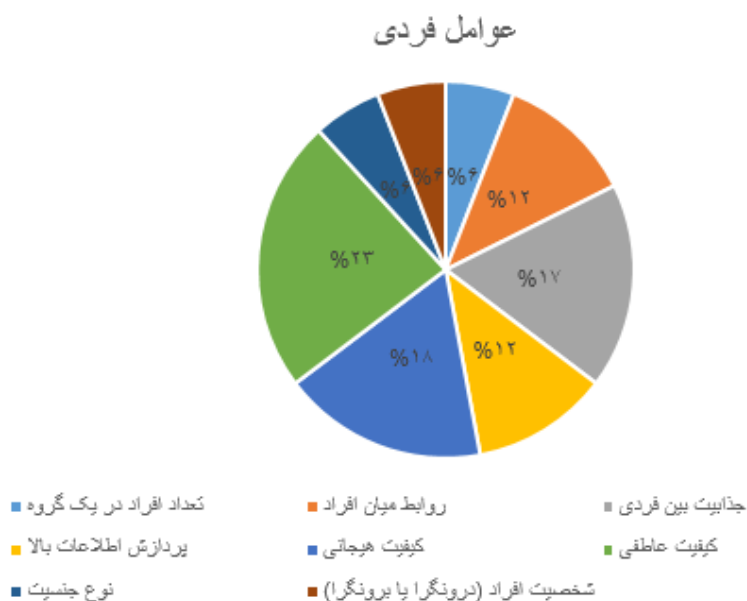
مطابق جدول ذکر شده به نظر می رسد عوامل فردی به عنوان مهمترین عامل تاثیرگذار ازدحام درون خوابگاه محسوب می شود به این دلیل که افراد نقش مهمی را در ایجاد ازدحام ایفا می کنند چرا که روابط عاطفی که بین ساکنین درون خوابگاه شکل می گیرد به شدت تحت تاثیر تراکم بالا در آن محیط می باشد همچنین عوامل فرهنگی-شناختی نیز به عنوان کم اهمیت ترین عاملی است که منجر به ایجاد ازدحام درون خوابگاه ها و نارضایتی دانشجویان از محیط خوابگاه می گردد به این دلیل که تاثیر ازدحام بر ساکنین نه تنها باعث اختلال در انجام امور ساکنین نمی شود بلکه باعث ایجاد رقابت و هم فکری بین دانشجویان در انجام تکالیف و یادگیری آنان می گردد .

جدول شماره ۶: میزان عوامل موثر در شکل گیری ازدحام درون خوابگاه [نگارنده].



از مجموعه عوامل فردی، کیفیت عاطفی به عنوان مهمترین عامل تاثیرگذار محسوب می شود به این دلیل که روابط عاطفی میان افراد به سرعت تحت تاثیر ازدحام شکل گرفته درون خوابگاه قرار گرفته و تغییر می پذیرد، همچنین تعداد افراد در یک گروه، نوع جنسیت و شخصیت افراد به عنوان کم اهمیت ترین عوامل موثر بر ازدحام درون خوابگاه ها می باشند به این دلیل که اگر درست کنترل شوند می توان از ایجاد ازدحام درون خوابگاه ها جلوگیری به عمل آورد.

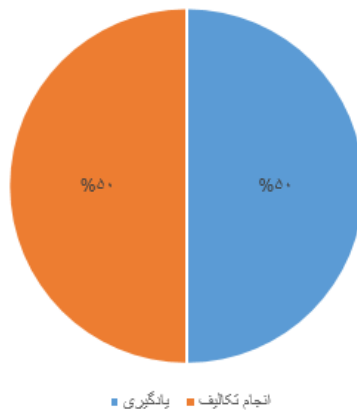
جدول شماره ۷: میزان عوامل فردی موثر در شکل گیری ازدحام درون خوابگاه [نگارنده].



از مجموعه عوامل فرهنگی-شناختی انجام تکلیف و میزان یادگیری به میزان یکسان در ازدحام موجود درون خوابگاه ها و نیز نارضایتی آنان موثر می باشند به این دلیل که در انجام تکلیف و میزان یادگیری با ایجاد ازدحام نه تنها مختل نمی گردد بلکه بهبود می یابد و ازدحام بر هر دو عامل در یک سطح و به میزان یکسان تاثیر می گذارد .

جدول شماره ۸: میزان عوامل فرهنگی-شناختی موثر در شکل گیری ازدحام درون خوابگاه [نگارنده].

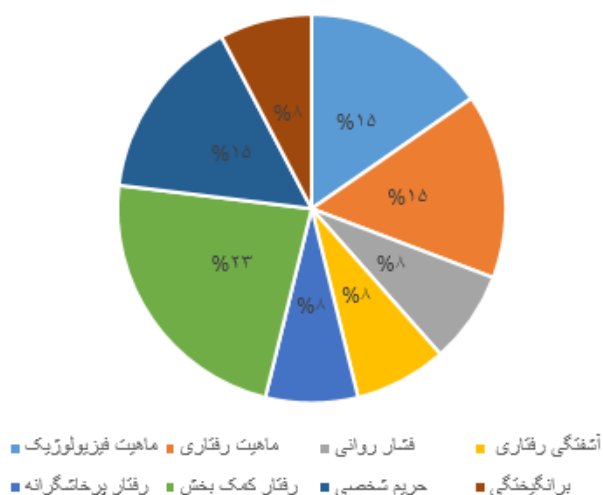
عوامل فرهنگی-شناختی



از مجموعه عوامل روانشناختی، رفتار کمک بخش به عنوان مهمترین عامل تاثیرگذار محسوب می شود به این دلیل که با وجود ازدحام درون خوابگاه ساکنین حس یاری رساندن به یکدیگر را در انجام امور به خوبی پاسخ می دهند ، همچنین عوامل آشفتگی رفتاری، رفتار پرخاشگرانه، برانگیختگی و فشار روانی نیز به عنوان کم اهمیت ترین عوامل موثر بر ازدحام درون خوابگاه ها می باشند به این دلیل که با وجود تراکم بالا درون خوابگاه ها میزان تاثیر این عوامل بر ساکنین چندان چشم گیر نبود و به سرعت کاهش یافت .

جدول شماره ۹: میزان عوامل روانشناختی در شکل گیری ازدحام درون خوابگاه [نگارنده].

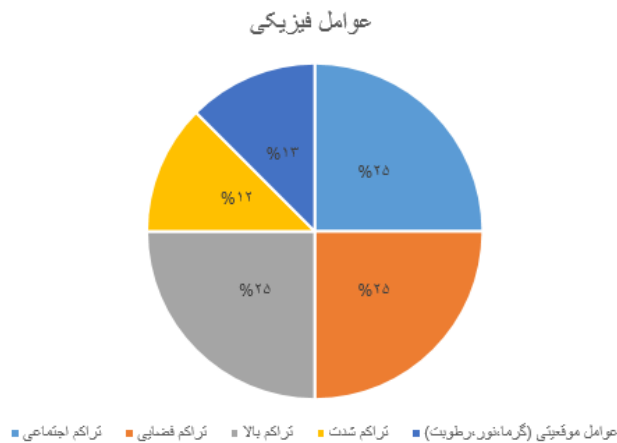
عوامل روانشناختی



از مجموعه عوامل فیزیکی، تراکم اجتماعی، تراکم فضایی و تراکم بالا از موثرترین عوامل تاثیرگذار ازدحام درون خوابگاه ها محسوب می شوند به این دلیل که فضا حجم معینی از اشخاص را در خود جای می دهد که این حجم از افراد در نهایت سبب می گردد تا اشخاص نتوانند خود را کنترل کنند و به نوعی ازدحام درون خوابگاه شکل می گیرد که باعث نارضایتی دانشجویان از خوابگاه می گردد ، همچنین تراکم شدت و عوامل موقعیتی (گرم-نور-رطوبت) از کم اهمیت ترین عوامل تاثیرگذار بر ازدحام درون خوابگاه ها می باشند به این دلیل که الگوی مطرح شده توسط فریدمن (۱۹۷۵) که عنوان می دارد تراکم به خودی خود نه تنها مثبت و نه منفی است بلکه هرگونه احساسی را که

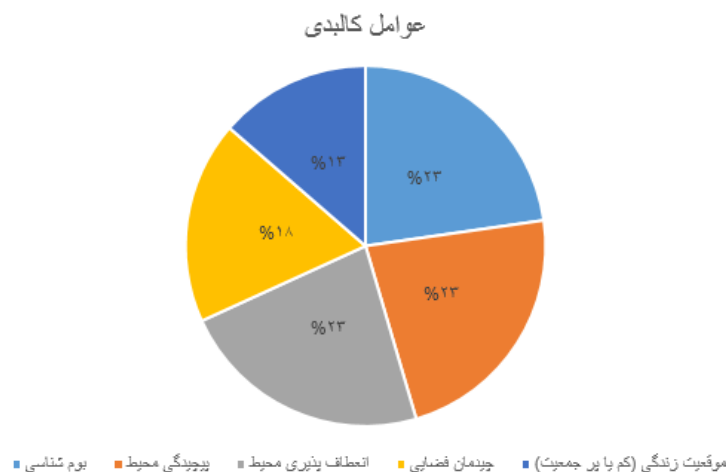
در موقعیت حضور دارد شدت می بخشد [۱۰]. بنابراین می توان با کنترل کردن تراکم از شدت آن کاسته و از ایجاد ازدحام درون خوابگاه ها و همچنین نارضایتی دانشجویان جلوگیری به عمل آورد. همچنین عوامل موقعیتی (گرم-نور-رطوبت) را می توان با ایجاد یک شرایط ایده آل محیطی تاثیر ازدحام درون خوابگاه ها را کاهش داد و موجب رضایتمندی ساکنین گردید.

جدول شماره ۱۰: میزان عوامل فیزیکی در شکل گیری ازدحام درون خوابگاه [نگارنده].



از مجموعه عوامل کالبدی، پیچیدگی محیط و انعطاف پذیری محیط به عنوان مهمترین عامل تاثیرگذار ازدحام درون خوابگاه ها محسوب می شوند به این دلیل که محیط تاثیر زیادی بر رفتار افراد و واکنش آنان می گذارد چرا که هر چقدر محیط دارای پیچیدگی و انعطاف پذیری بیشتری باشد خود سبب ایجاد ازدحام و در نهایت نارضایتی دانشجویان از محیط خوابگاه می گردد همچنین عامل بوم شناسی به عنوان کم اهمیت ترین عامل موثر بر ازدحام درون خوابگاه ها می باشند به این دلیل که موقعیت های رفتاری را با توجه به حضور تعداد بهینه ای از افراد برای عملکرد مناسب در محیط، مورد بررسی قرار می دهند [۱۰]. بنابراین می توان با بهینه سازی افراد در محیط برای عملکرد مناسب آنان از ایجاد ازدحام درون خوابگاه ها جلوگیری به عمل آورد.

جدول شماره ۱۱: میزان عوامل کالبدی در شکل گیری ازدحام درون خوابگاه [نگارنده].



جمع بندی و پیشنهادات

نتایج کمی و کیفی این پژوهش نشان داد که عوامل فردی از جمله عواملی است که باعث بهبود روابط میان افراد با یکدیگر، پردازش اطلاعات بالا و همچنین شکل گیری شخصیت ساکنین درون خوابگاه می گردد که با ایجاد شرایطی ایده آل در برابر ازدحام موجود در خوابگاه می توان افراد را در برابر عوامل تاثیر گذار مخرب آن دور ساخت موجب رضایتمندی مطلوب ساکنین گردید.

منابع و مراجع

- [۱] علیزاده، فاطمه (۱۳۸۶). چهار دیواری غیر اختیاری: نگاهی به زندگی در خوابگاه های دانشجویی، نشریه حزب الله. ۱۰. (۳).
- [2] Longman, P. (2008). Longman dictionary of contemporary York person education. P 69-70.
- [۳] آلمن، ایروین. (۱۳۸۲). محیط و رفتار اجتماعی، خلوت، فضای شخصی، قلمرو و ازدحام، ترجمه علی نمازیان، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- [۴] فزونی، مرضیه (۱۳۹۰). رابطه ی هوش معنوی با رضایتمندی در دانشجویان دختر خوابگاه های خصوصی شهر شیراز.
- [۵] رجبی برفه، زینب (۱۳۹۲). طراحی خوابگاههای دانشجویی با رویکرد علوم رفتاری در یزد. دانشکده معماری و هنر یزد.
- [۶] صالحی، تهمینه و دهقان نیری ناهید (۱۳۹۰). ارتباط اضطراب و کیفیت زندگی در دانشجویان مقیم خوابگاه های دانشگاه علوم پزشکی تهران. فصل نامه پایش. سال دهم، شماره دوم.
- [7] Estrada, Ch, A. Gomez, R. V., Maniti, Hs, Polliente, K. B. & Reynoso, L. B. (2008). The Academic Contains of student living in dormitories, the finance of language and literature department institute of Accounts and Finance far eastern university Sampaloc, Manila.
- [۸] ذاکری، محمدحسین؛ تقی زاده، شیدا؛ دالوند، زهرا (۵ آذرماه ۱۳۹۴). تاثیرات کیفیت محیطی خوابگاه های دخترانه بر سلامت روان کاربران (مطالعه موردی خوابگاه های دخترانه دانشگاه شیراز). کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در عمران، معماری و شهرسازی، مرکز همایش های بین المللی صدا و سیما.
- [9] Goffman, E (1963), Behavior in public places: Notes on the social organization of gatherings, Free Press, New York.
- [۱۰] فرانسیس تی، مک اندرو (۱۳۹۱). روانشناسی محیطی، ترجمه: غلامرضا محمودی، انتشارات و انیا، تهران.
- [۱۱] حیدری، علی اکبر؛ عبدی پور، زهرا (زمستان ۱۳۹۴). ارزیابی نقش خلوت در ارتقای دلبستگی به مکان در خوابگاه های دانشجویی. نشریه هنرهای زیبا، معماری و شهرسازی، دوره ۲۰، شماره ۴، صفحات ۷۳-۸۶.
- [12] Brown, B. B & Perkins, D. D (1992), Disruptions in place attachment, In I. Altman, & S. Low (Eds.), Human behavior and environments: advances in theory and research, Volume 12: Place Attachment (pp. 279-304), Plenum Press, New York.
- [13] Westin, A. W (1967), Privacy and freedom, Atheneum Books, New York.
- [14] Riley, R (1992), Attachment to the ordinary landscape, In I. Altman and S. Low (Eds.), Place attachment (pp. 13-36), Plenum Press, New York.
- [۱۵] بهزاد بهبهانی آرزو؛ علی آبادی محمد؛ سامانی سیامک و پور نادری حسین (۱۳۹۰). طراحی خوابگاه های جدید بر اساس ترجیحات دانشجویان در ابعاد معماری و روان شناسی محیطی، روان شناسی معاصر (۱)، صص ۵۹-۶۸.
- [16] Kaya, N & Weber, M. J (2003), Cross cultural difference in the perception of crowding and privacy regulation: American and Turkish students, Journal of Environmental Psychology, 23, 301 - 309.
- [۱۷] سامانی، سیامک (۱۳۸۸). دومین کنگره ملی معماری، روش های تحقیق در معماری، شیراز، ایران.
- [18] Purcell AT, Peron E, Berto R (2001). Why do preferences differ between scene types, Environment and Behavior, Vol. 33, pp. 93-106.
- [19] Altman I (1977). Privacy regulation: culturally universal culturally specific, Journal of Social Issues, No. 3, Vol, 33, pp. 66-84.
- [۲۰] مرتضوی، شهرناز (۱۳۶۷). روان شناسی محیط، انتشارات شهید بهشتی.
- [21] Barker, R. G & Associates (1978), Habitats, environments, and human behavior: Studies in ecological psychology and eco-behavioral science from the Midwest Psychological Field Station, 1947-1972, Jossey-Bass, San Francisco.